निबंध लेखनाचे प्रकार

प्रा. बिसुरे आर. एम.

निबंध लेखनाचे प्रकार

साधारणपणे पाच प्रकार गृहित धरले जातात.

1. वर्णनात्मक :

- वस्तूचे, प्रसंगाचे किंवा व्यक्तीचे हुबेहुब चित्र वाचकांसमोर रेखाटणे.
- वर्णनातील सूक्ष्म तपशील, शब्द मांडणीतील कौशल्य .

  उदा. मी पाहिलेला सूर्यास्त इ.

2. आत्मकथनात्मक :

- कल्पना विलासाला भरपूर वाव.
- प्रथमपुरूषी वाक्यरचना.

उदा. किल्ल्याचे मनोगत.

3. चरित्रात्मक निबंध :

- चरित्र नायकाच्या जीवनातील ठळक घटना सांगून जीवन चरित्र उलगडून सांगितलेले असते.

  उदा. म. फुले.

4. कल्पनात्मक निबंध :

- वास्तव आणि कल्पना यांची सांगड
- जर तर अशा पद्धतीची भाषाशैली

5. विचारप्रधान निबंध :

- विचाराला प्राधान्य
- विवेचनात्मक
- तर्कशास्त्राला धरून सुसंगत मांडणी.
- मतप्रतिपादनासाठी उदाहरणे, दाखले यांचा वापर.
- विषयाची दुसरी बाजू ही विचारात घेणे गरजेचे.
- प्रस्तावना, पूर्वपक्ष, खंडणमंडण, शेवटी स्वमतप्रतिपादन, निष्कर्ष अशी मांडणी.

काव्यप्रयोजने

1. प्रयोजन म्हणजे हेतू किंवा उद्‌दिष्टये

- काव्यनिर्मितीचा हेतू
- भरतमुनींनी नाटयशास्त्र या ग्रंथात रंजल्या गांजलेल्या लोकांचे मनोरंजन करणे हा हेतू सांगितला.
- भामहाने – 'धर्मार्थ, काम मोक्षेषु वैचक्ष्मणं कलसूच, प्रीर्तिकरौति कीर्तिच साधुकाव्यनिबंधम्, असे काव्याचे प्रयोजन सांगितले.
- वमन – लोकप्रवर्तन हा काव्याचा हेतू सांगितला.
- विश्वनाथने मंदबुद्धी लोकांनाही 'चातुर्वगाची' फलप्राप्ती करून देण्याचे सामर्थ्य काव्यात असते असे म्हटले आहे. 'चातुर्वर्ग फलप्राप्ती सुखादल्प धीयामपि'.

2. मम्मटाची काव्य प्रयोजने

'काव्य यशसे, अर्थकृत्ये, व्यवहार विदं शिवेत रक्षतये,
सद्य : परनिर्वृत्तये, कांतासंमित तयोपदेशयुजे'

3. ICT Lectures :

CrI – D.S.K.
CrII – R.M.B.

•व्यक्तिमत्व विकासासाठी आवश्यक घटक

1. शारीरिक क्षमता :

- सुदृढ शरीर
- योगाचे महत्व
- विविध खेळांची आवड

2. सकारात्मक दृष्टिकोन :

- जिद्द, चिकाटी, आवड आणि सकारात्मकतेची गरज
- इच्छाशक्ती
- अपयशातून यशाकडे जाण्याची मानसिकता

3. पोशाख :

- पोशाखावरून ओळख होत असते.
- व्यक्तिमत्वाला शोभेल असा पोशाख.
- प्रसंग, वेळेबरोबरच रंगसंगतीचा विचार करावा.
- पोशाखातून सभ्यता, सुसंस्कृतपणा प्रत्ययास येतो.

4. केशरचना व दागिने :

- व्यक्तिमत्वाला शोभेल अशी केशरचना
- मोजके, व्यक्तिमत्वाला शोभतील असे दागिने वापरतात.

5. मनमोकळेपणा :

- प्रत्येकाशी खुल्या मनाने संवाद करावा.
- सच्चेपणा, उदारता यांना महत्वाचे स्थान.

6. शिष्टाचार :

- मोठयांचा आदर ठेवावा.
- सार्वजनिक ठिकाणी वागण्याचे, बोलण्याचे संकेत पाळावेत.

7. मित्र वा समवयस्क :

- सुदृढ सामाजिक संबंध विकसीत करावेत.
- सर्वांप्रती आपुलकीची भावना ठेवावी.
- चांगले मैत्रभाव ठेवावे.

8. शिक्षण :

- शिक्षणाने व्यक्तिमत्वात बदल घडून येतो.
- शिक्षणाने व्यक्तीला समाजाभिमुख बनविते.
- शिक्षणाने विचारप्रक्रिया विकसीत होते.
- अनेक विद्याशाखेचे ज्ञान मिळते.
- बौद्धिक, भावनिक विकास होतो.
- वेगवेगळया क्षेत्रांमध्ये काम करण्यासाठी आवश्यक क्षमता प्राप्त होतात.
- ज्ञानाने व्यक्तिमत्वाला एक बौ़द्धिक तेज प्राप्त होते.

9. बौद्धिक सामर्थ्य :

- संपादित ज्ञानाचा प्रत्यक्ष जीवनात वापर करण्याची क्षमता म्हणजे बुद्धिमत्ता.
- बौद्धिक सामर्थ्याने व्यवहारज्ञान येते.
- अनुभवसंपन्न माणूस जीवनात यशस्वी होतो.

10. कुटुंब :

- व्यक्तिमत्वाची जडणघडण कुटुंबामध्येच होते.
- घरातील वातावरणाचा व्यक्तिमत्वावर प्रभाव पडतो.
- मुलांना चांगले सुसंस्कार देवून त्यांचे व्यक्तिमत्व परिपूर्ण बनविण्याची जबाबदारी कुटुंबावर असते.

11. चागल्या सवयी :

- चांगल्या सवयीमुळे आपल्या चारित्याची घडण होते.
- सदाचार, नैतिकता वाढीस लागते.
- इतरांशी चांगले संबंध तयार होतात.

12. संस्कृती :

- संस्कृतीचा प्रभाव व्यक्तिमत्वावर पडत असतो.
- सर्वसमावेशक संस्कृतीमध्ये व्यक्ती उन्नत, प्रगल्भ बनते.